

نقش افشای اختیاری اطلاعات مالی در جاسوسی صنعتی شرکت‌ها

مجید مرادی^۱

دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه مازندران، عضو هیات علمی موسسه آموزش عالی ناصر خسرو ساوه

(تاریخ دریافت: ۱۰ شهریور ۱۳۹۷؛ تاریخ پذیرش: ۵ دی ۱۳۹۷)

افشای اطلاعات شامل تجزیه و تحلیل مدیریت، یادداشت‌های همراه گزارشگری مالی و گزارشات مکمل است. نظریه‌های مختلفی برای توضیح افشاء استفاده شده است. این نظریه‌ها عبارتند از تئوری نمایندگی، تئوری علامت دهی، تئوری نیاز سرمایه، تئوری مشروعیت و تئوری هزینه‌های سیاسی. افشای اطلاعات می‌تواند برای کاهش هزینه‌ها، کاهش عدم تقارنهای اطلاعاتی میان شرکت و ارائه‌دهندگان منابع مالی و برای کاهش هزینه‌های سیاسی استفاده شوند. جاسوسی صنعتی به معنی جاسوسی برای کشف رازهای یک شرکت رقیب صنعتی، سازنده و از این قبیل می‌باشد. در جاسوسی صنعتی برای به دست آوردن اطلاعات و دانش صنعتی و اقتصادی دست به اقدام می‌زنند یا اینکه عملاً از اقدام شرکت‌ها و مراکز صنعتی فعال در این حوزه حمایت می‌کنند. اطلاعات اقتصادی، عامل رقابت و کاهش هزینه‌های تحقیق و توسعه می‌باشد. عملیات جاسوسی اقتصادی منجر به تولید اطلاعات اقتصادی می‌شود. اگر شرکتها اطلاعات کمتری افشاء کنند، طبق تئوری علامت دهی، به عنوان خبر بد در نظر گرفته می‌شود و بر قیمت سهام اثر منفی می‌گذارد و اگر طبق تئوری مشروعیت، داوطلبانه اطلاعات بیشتری ارائه کند، طبق پدیده جاسوسی صنعتی، شرکتهای مختلف و شرکتهای رقیب، از این افشای اطلاعات در جهت مقاصد خود استفاده کنند. در این مقاله ابتدا تئوری‌های که بر افشای اطلاعات حسابداری اثر می‌گذارد توضیح داده، سپس جاسوسی صنعتی تعریف و اثرات آن بر اقتصاد شرح داده و در نهایت یک مدل مفهومی ارائه می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: تئوری علامت دهی، افشای اطلاعات، جاسوسی صنعتی، تئوری هزینه‌های سیاسی.

^۱ m.moradi@hnhk.ac.ir

مقدمه

اصطلاح افشاء در گسترده ترین مفهوم خود به معنای ارائه اطلاعات است. حسابداران از این عبارت به صورت محدودتری استفاده می کنند. و منظور آنان انتشار اطلاعات مالی مربوط به یک شرکت در گزارشگری مالی است. در برخی موارد، این مفهوم باز هم محدودتر و به معنی ارائه اطلاعات است که در متن صورتهای مالی منظور نشده است. انتشار اطلاعات ترازنامه، به صورت سود و زیان، صورت جریان وجه نقد، اغلب تحت عنوان شناخت و اندازه گیری مدنظر قرار می گیرد. بنابراین، در محدودترین مفهوم، افشای اطلاعات شامل تجزیه و تحلیل مدیریت، یادداشت های همراه گزارشگری مالی و گزارشات مکمل است. با توجه به مفاهیم و تعاریف افشاء، محققان افشا را در دو سطح بیان می کنند: افشای اجباری و افشای اختیاری.

افشای اجباری، متشکل از همه اطلاعاتی است که نیاز است برطبق قوانین شرکت ها، قوانین بورس اوراق بهادار و استانداردهای حسابداری قابل اجرا افشا شوند. اهمیت افشای اجباری در اهداف گزارشگری مالی بنیادی است. همانطور که داروغ استدلال می کند، نهادهای قانونی نظیر کمیسیون بورس اوراق بهادار یا هیئت تدوین استانداردهای مالی از طریق افشای اجباری، شرکت ها را ملزم به افشای اطلاعاتی خواهند کرد که تمایل به مخفی کردن آنها دارند.

افشای اختیاری، به عنوان اطلاعاتی، مالی و غیرمالی، تعریف می شود که افشای آن برای شرکت دارای مزیت بوده اما خارج از الزامات قانونی می باشد. استفاده از افشای اختیاری مشابه افشای اجباری مفید نبوده و الزامی کردن آن طبق قانون ممکن است ابهام و سختی برای تفسیر ایجاد کند. در نتیجه، افشای اختیاری برای جبران کاستی های افشای اجباری به کار می رود و تصمیم گیری برای افشای اطلاعات اضافی اغلب تحت چارچوب فزونی منفعت بر هزینه انجام می شود. عوامل و ویژگی های گوناگون مالی و اقتصادی می تواند بر روی میزان و سطح کیفیت افشا شرکت ها در مقاطع زمانی مختلف تاثیر گذار باشد. همچنین مدیران در مواقع مختلف با توجه به انگیزه ها، معیار های مالی، وضعیت اقتصادی شرکت و در نظر گرفتن معیار هزینه-منفعت ناشی از ارائه افشاء، سطوح مختلفی از افشا را فراهم می آورند تا بتوانند به اهداف و انگیزه های خود دست یابند. از آنجاییکه میزان و کیفیت افشا در میان شرکت ها متفاوت می باشد. [4]

در بازارهای کارا فرض می شود که تمام اطلاعات منتشره، بی درنگ یا پس از اندک زمانی در دسترس عموم قرار می گیرد و بین معامله گران به صورتی متقارن توزیع می گردد. با این حال، بسیاری پژوهشگران عقیده دارند که این فرض، بیش از حد خوش بینانه است و همواره افرادی وجود دارند که اطلاعات آنان بیش از دیگران است. آنان حتی ممکن است به اخبار و اطلاعات محرمانه شرکت نیز دسترسی داشته باشند و در معاملات سهام از آن اطلاعات استفاده کنند. در ادبیات حسابداری و مالی، تاثیر عوامل متعددی (مانند، قابلیت پیش بینی سود، پایداری سود، بهنگامی گزارش سود) بر هزینه سرمایه سهام عادی بررسی شده است. از جمله عوامل موثر بر هزینه سرمایه سهام عادی، اطلاعات و ریسک مربوط به آن است. ریسک اطلاعات به آن معناست که برخی از معامله گران از اطلاعاتی (مانند اطلاعات محرمانه شرکت) برخوردارند

که سایرین از آن اطلاعات بی بهره اند. اگر برخی از سرمایه گذاران (مانند مالکان نهادی) که دارای اطلاعات محرمانه درباره شرکت هستند، از اطلاعات مذکور در مبادلات سهام آن استفاده کنند، عدم تقارن اطلاعاتی شدت می یابد و سرمایه گذاران تمایلی به خرید سهم شرکت نشان نمی دهند و اگر اقدام به خرید سهم نمایند، در قبال تحمل ریسک معامله، انتظار دریافت بازده بیشتری خواهند داشت. [1]

عوامل موثر بر افشای اطلاعات مالی

مطالعات زیادی در خصوص میزان افشای اطلاعات انجام گرفته و تلاش های بسیاری به منظور توضیح سطوح مختلف افشای اطلاعات مالی بر اساس خصوصیات مختلف شرکت مانند اندازه، وضعیت تجارت و نوع صنعت صورت پذیرفته است. در حقیقت، نظریه های مختلفی برای توضیح افشاء استفاده شده است. این نظریه ها عبارتند از تئوری نمایندگی، تئوری علامت دهی، تئوری انتشار نوآوری ها و تجزیه و تحلیل هزینه - فایده. از زمان مطالعه اولیه در سال ۱۹۹۹، متغیرهای اصلی تجزیه و تحلیل شده عمدتاً حول اندازه شرکت یا وضعیت تجارت کسب و کار شرکت متمرکز بوده اند. این امر مانع از آن نمی شود که دیگر عوامل نظیر سودآوری، مسائل حقوقی و رقابت، امتیاز بندی، محیط زیست، نقدینگی ساختار مالکیت، نسبت بدهی به دارایی، نوع شنونده، تجارت در بازارهای و مقررات خارجی نیز توسط برخی محققان آنالیز گردد. با این حال، اثر آنها مهم تر از اندازه شرکت نبوده اند به جز در جایی که عوامل زمینه ای مطالعه بر نتایج تاثیر گذار بوده اند.

خصوصیات شرکت

افشای اطلاعات می تواند برای کاهش هزینه ها، کاهش عدم تقارنهای اطلاعاتی میان شرکت و ارائه دهندگان منابع مالی و برای کاهش هزینه های سیاسی استفاده شوند. علل تمایل شرکت های بزرگ به افشای اطلاعات بیشتر شرح داده شده است: هزینه افشا و جمع آوری اطلاعات در مقایسه با شرکت های کوچکتر زیاد نمی باشد؛ مدیریت شرکت های بزرگتر به احتمال زیاد منافع و مزایای احتمالی افشای اطلاعات مانند بازاریابی بیشتر و تامین مالی آسان تر را محقق می سازد. شرکت های کوچکتر ممکن است احساس نمایند که افشای اطلاعات کامل می تواند موقعیت رقابتی آنها را به خطر اندازد. علاوه بر این، از آنجایی که شرکت های بزرگتر نسبت به شرکت های کوچکتر بیشتر در معرض نظارت عمومی قرار دارند، آنها تمایل به افشای اطلاعات بیشتری خواهند داشت. شرکت های بزرگ به احتمال زیاد با پیچیدگی های بیشتری برای افشای بیشتر روبرو می باشند. [13]

عوامل موثر بر افشای اختیاری اطلاعات

افشای اختیاری، افشای اطلاعاتی است فراتر از تعهدات قانونی، که به وسیله نهادهای قانونگذار تدوین شده است و نقش مهمی در کاهش عدم تقارن اطلاعات بین مدیران و سرمایه گذاران برون سازمانی ایفا می کند. نتایج تحقیقات نشان می دهد، تئوری نمایندگی (به دلیل تضاد منافع میان مدیر و مالک)، تئوری علامت دهی (به دلیل اطلاعات نامتقارن)، تئوری نیاز سرمایه (به دلیل نیاز به جذب سرمایه خارجی) و تئوری مشروعیت (به دلیل نیاز به تداوم فعالیت و تامین نیازهای اجتماعی)، تئوری های معرف افشای

اختیاری اطلاعات هستند. در مورد افشاء اختیاری، مدیران چنین افشاهایی را زمانی انجام می دهند که منافع حاصل از آن بیش از هزینه های آن باشد. هدف اصلی افشاء، آگاه کردن تحلیل گران و سرمایه گذاران درباره مبلغ و زمانبندی جریان های نقدی آتی است تا تحلیل گران مالی و سرمایه گذاران پیش بینی بهتری از سودهای آتی داشته باشند. بنابراین شفافیت و افشای بهتر برای سهامداران، اطلاع دهنده‌گی بهتری را ایجاد می کنند. افشای اطلاعات نقش اساسی در تصمیم گیری های صحیح و آگاهانه ی گروه های مختلف به خصوص سرمایه گذاران دارد. اما واحدهای اقتصادی بدون فشارهای خارجی از سازمان و الزامات قانونی و حرفه ای، تمایلی به افشای کافی اطلاعات مالی ندارند. عدم تقارن اطلاعات ناشی از روابط نمایندگی، تقاضا برای افشای اطلاعات را ضروری می سازد. براساس تئوری اقتصادی عدم تقارن، افشای اطلاعات از عدم تقارن کاسته و هزینه سرمایه را کاهش می دهد. چرا که افشای اطلاعات بیشتر به نقد شوندگی بیشتر، هزینه معاملات کمتر و در نهایت به تقاضای بیشتر سهام منتج داده می شود. مشروعیت اقتصادی شرکت ها به وسیله بازار و مشروعیت اجتماعی آنها به وسیله عموم مردم، تعیین می شود. اگر شرکت ها شاهد کاهش مشروعیت اجتماعی خود باشند، انگیزه هایی برای افشای بیشتر اطلاعات خواهند داشت. افشای اختیاری شرکت، نقش مهمی در کاهش عدم تقارن اطلاعات بین مدیران و سرمایه گذاران خارجی ایفا می کند، زیرا عدم تقارن اطلاعات ممکن است موجب ارزش گذاری اشتباه شرکت شده و انگیزه ای برای تصحیح ارزش گذاری اشتباه از طریق افشای بیشتر اطلاعات ایجاد نماید. افشای اختیاری، افشای اطلاعاتی فراتر از تعهدات قانونی است، که به وسیله نهادهای قانون گذار تدوین شده است. افشای اطلاعات، فرایند تهیه اطلاعات از شرکت گزارشگر به بازارهای مالی است. شرکت هایی که بطور داوطلبانه اطلاعاتی را افشاء می کنند، که به وسیله مراجع قانون گذار، اجباری برای ارائه آنها وجود ندارد. برای شکل دادن توقعات مشارکت کنندگان بازار تلاش می کنند و از این رو به واسطه افشای اطلاعات اضافی از شرایط معامله با این اشخاص منفعت می برند. بعضی از مطالعات، افشای اختیاری را در سه سطح طبقه بندی کردند: اطلاعات استراتژیک، اطلاعات مالی و اطلاعات غیر مالی. در برخی دیگر از تحقیقات، افشای اختیاری به طبقات اطلاعات زمينه ای، اطلاعات تجاری (کسب و کار)، اطلاعات مالی و اطلاعات غیرمالی طبقه بندی می گردد. [5]

تئوری های معرف رویه های افشای اختیاری

۱- تئوری نمایندگی: یکی از دلایل مهم تقاضا برای افشای اطلاعات، مسائل نمایندگی و عدم تقارن اطلاعات است. طبق تئوری نمایندگی به دلیل تضاد منافع میان مدیر و مالک، مالکان در پی انعقاد قراردادهایی جهت کمینه نمودن این تضاد منافع هستند. تحقیقات نشان می دهد شرکت های با اهرم بالا، تمایل بیشتری برای افشای اطلاعات آتی دارند.

۲- تئوری علامت دهی: بر اساس تئوری علامت دهی، شرکت های سودآور به وسیله ارائه اطلاعات بیشتر و بهتری به بازار نسبت به دیگر شرکتها، قدرت رقابتی خود را علامت دهی می کنند.

۳- تئوری نیاز سرمایه: با افشای داوطلبانه اطلاعات از سوی مدیر، عدم اطمینان سرمایه گذار در خصوص بازه مورد انتظار شرکت از یک طرف و هزینه تامین سرمایه شرکت از طرف دیگر، کاهش پیدا خواهد کرد.

در نتیجه، میزان سرمایه گذاری در شرکت افزایش می یابد و مدیر از این طریق، منابع مالی مورد نیاز شرکت را تامین می کند. بنابراین، شرکتهایی که به دنبال تامین مالی بیرونی هستند، اگر منافع افشای اطلاعات محرمانه برای رقبای بالقوه باشد، به دلیل افزایش آگاهی و تحت تاثیر قرار دادن انتخاب های سرمایه گذاران بالقوه، اقدام به افشای اختیاری اطلاعات می کنند.

۴- تئوری مشروعیت: پرکاربردترین و مسلط ترین تئوری تبیینی برای افشای محیطی و اجتماعی، تئوری مشروعیت می باشد. براساس این تئوری، شرکت تحت تاثیر جامعه ای است که در آن فعالیت می کند، اطلاعات را در واکنش به عوامل متعدد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و محیطی افشاء می کند و این افشاء ها به فعالیت های شرکت مشروعیت می دهد. [5]

هزینه و منافع حاصل از افشاء اختیاری اطلاعات

اگر هزینه های خصوصی یک قلم کالا از هزینه های اجتماعی آن کمتر شود، در یک بازار آزاد مقدار بسیار زیادی از این نوع کالا تولید می شود و در چنین حالتی بازار با مزاد تولید رو به رو خواهد شد. اگر منافع خصوصی یک قلم کالا از منافع اجتماعی آن کمتر شود این کالا به مقدار بسیار اندک تولید می شود و بازار با کسر تولید این نوع کالا رو به رو خواهد شد. در مورد افشای اختیاری مدیران چنین افشاهایی را زمانی انجام می دهند که منافع حاصل از آن بیش از هزینه های آن باشد. به عنوان مثال، تصمیمات افشای اختیاری مدیران براساس میزان تاثیر گذاری چنین افشاهایی بر هزینه سرمایه، ریسک و کاهش عدم اطمینان در خصوص دور نمای آتی شرکت، صورت می پذیرد. چرا که کیفیت افشای اختیاری مدیران براساس میزان تاثیر گذاری چنین افشاهایی بر هزینه سرمایه، ریسک و کاهش عدم اطمینان در خصوص دور نمای آتی شرکت، صورت می پذیرد. چرا که کیفیت افشای اختیاری به صورت مستقیم یا غیر مستقیم از طریق تاثیر بر هزینه حقوق صاحبان سهام و جریانهای نقدی، ارزش شرکت را تحت تاثیر قرار می دهد. یکی از هزینه های افشاء اطلاعات هزینه مالکانه است. هزینه مالکانه بالقوه، هر گونه کاهش ممکن در جریان های نقدی آتی منسوب به افشاء است. به عبارت دیگر، افشای اذقاص حسابداری و مالی یک شرکت می تواند برای رقبای، سهامداران و یا کارمندان سودمند باشد. زیرا رقبای شرکت می توانند با آگاهی از اطلاعات شرکت و سوء استفاده از آن، موقعیت رقابتی شرکت را در بازار سرمایه با چالش مواجه سازد. مدیران با مقایسه هزینه مالکانه افشای اطلاعات (هزینه نگهداری اطلاعات) و کاهش پیش بینی شده در ارزش شرکت از طریق سرمایه گذاری ناشی از عدم افشای اطلاعات، در مورد (عدم) افشای (پنهان کردن) اطلاعات تصمیم می گیرند. یکی دیگر از هزینه های افشاء اطلاعات، هزینه ناشی از طرح دعاوی حقوقی بر علیه شرکت است. دعاوی حقوقی به صورت شکایت سهامداران علیه شرکتی که ضرر ده باشد، ظاهر می شود. به عبارت دیگر هر گاه سرمایه گذاران بر مبنای اطلاعات افشاء شده از سوی مدیران شرکتها، در بازار سرمایه متحمل زیان شوند، می توانند مدیران، وکلای شرکت و حسابرسان را به عملکرد نادرست متهم می نمایند. [5]

افشای اطلاعات مالی از طریق اینترنت

سوء استفاده های فراوان اکثر کشورها منجر شد تا تمرکزی بی سابقه و بین المللی در عملیات حسابداری و نیاز به شفافیت بیشتر در گزارش های مالی پدید می آید. عوامل متعددی به بحران در گزارش های مالی انجامید. مسلماً یکی از این عوامل، ناکافی و نامتناسب بودن ارائه اطلاعات در شکل های کاغذی یا الکترونیکی مشابه کاغذ می باشد که فاقد ویژگی های لازم برای انتقال کارآمد اطلاعات مالی پیچیده به سرمایه گذاران، قانون گذاران و سایر ذینفعان است. در طی سالهای اخیر، استفاده از اینترنت رشد فزاینده ای داشته، به طوری که بسیاری از شرکتها به منظور انتشار اطلاعات مالی خود اقدام به طراحی وب سایت نموده اند و علاوه بر انتشار اطلاعات مالی به شکل سنتی، با بکارگیری قابلیت رسانه ای اینترنت، به دنبال برقراری ارتباط با ذینفعان خود هستند. [8]

افشای ریسک در ایران

در ایران گزارشگری و افشای ریسک کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در استاندارد حسابداری شماره ۱۵ در خصوص مصون سازی ارزش منصفانه و جریان نقد مطالبی ارائه شده است. همچنین در بازار سرمایه نیز برخی الزامات برای افشای ریسک مطرح شده است. برای نمونه شورای عالی بورس و اوراق بهادار در دستورالعمل ثبت و عرضه عمومی اوراق بهادار مصوب سال ۱۳۸۵ و دستورالعمل انتشار اوراق اجاره، گزارش تحلیل ریسک های مرتبط با موضوع فعالیت شرکت را مقرر نموده است. همچنین در نمونه گزارش فعالیت هیئت مدیره که از سوی سازمان بورس و اوراق بهادار برای شرکت های پذیرفته شده در بورس ارائه شده، شرکت هارا به افشای اطلاعات ریسک در قسمتی با عنوان «گزارش تجزیه و تحلیل ریسک شرکت» ملزم کرده و نمونه هایی از ریسک را ارائه کرده که در صورت وجود برای شرکت باید افشا شوند. پژوهش های انجام شده در حوزه ریسک در ایران بیشتر مربوط به ریسک بازار شرکت، مدیریت ریسک و ریسک ورشکستگی شرکت ها بوده است که از اطلاعات مالی و بازار سهام شرکت ها استفاده نمودند. [11]

شرکت ها باید گزارش های مالی خود را به موقع منتشر کنند. بازار به اطلاعات به هنگام اهمیت بیشتری می دهد و از این اطلاعات به شکل اثر بخش تری در تصمیم گیری استفاده می کند. هرچند اغلب شرکت ها، گزارش های مالی الزام شده از سوی نهاد های مسئول را در فاصله های زمانی مشخصی منتشر می کنند، اما در عین حال، می توان مدعی شد که میزان تاخیر در انتشار گزارش های مالی از یک شرکت به شرکت دیگر، تفاوت قابل ملاحظه ای دارد. پژوهش های پیشین گزارش کرده اند که بین سود کمتر از انتظار (خبر بد) و تاخیر در اعلام این خبر، رابطه ای وجود دارد و این رابطه با عنوان الگوی "خبر خوب، زود، خبر بد، دیر" شناخته شده است. یکی از انگیزه های مدیران از گزارش دیر هنگام خبر بد، می تواند تلاش برای کاستن از واکنش منفی بازار باشد، چرا که بازار به اخبار دیر هنگام، واکنش کمتری نشان می دهد. [7]

اطلاعات حسابداری در بازارهای مالی به عنوان مبنایی برای تصمیمات تخصیص سرمایه مورد استفاده قرار می گیرد. در نتیجه، آثار و پیامدهای کیفیت اطلاعات حسابداری، مورد توجه سرمایه گذاران، مدیران،

قانونگذاران و تدوین کنندگان استانداردها است. یکی از شروط رقابت کامل، شفافیت اطلاعاتی است و فقدان آن باعث پیدایش رانت می گردد. شفافیت اطلاعات موجب بهبود تقارن اطلاعات می شود. عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه، بر این موضوع تاکید دارد که گروهی از سرمایه گذاران، دارای اطلاعات بیشتری نسبت به دیگر سرمایه گذاران می باشند. [3]

شفافیت اطلاعاتی و سطح افشاء اطلاعات

تحقیقات و فعالیت های زیادی در سطح جهان به منظور ایجاد شاخص های شفافیت و افشاء و نیز استفاده از چنین شاخص هایی برای اندازه گیری سطح افشاء شرکت ها صورت گرفته است. نتایج فعالیت های انجام شده در این زمینه، چندین مدل ارزیابی و رتبه بندی شفافیت اطلاعاتی شرکت هاست که توسط سازمان ها و نهادهای مختلف و برخی موسسات و رتبه بندی به منظور ایجاد فضای رقابتی سالم بین شرکت ها تدوین شده است و با استفاده از این شاخص ها به بررسی، ارزیابی و رتبه بندی کفایت افشاء و شفافیت اطلاعاتی شرکت ها می پردازند. [2]

جاسوسی اقتصادی (صنعتی)

جاسوسی اقتصادی اینگونه تعریف شده است: (جمع آوری اطلاعات اقتصادی از سوی یک کشور درباره کشورهای دیگر). به زبان ساده تر، جاسوسی اقتصادی شکل متداولی از تهاجم است که از سوی کارمندان علیه کارفرمایان خود، شرکت های خصوصی در حال رقابت و دولت هایی که در پی حمایت از اقتصاد ملی خود یا توسعه آن هستند، صورت می گیرد. داده های اقتصادی ممکن است شامل اطلاعاتی مانند تولید ناخالص داخلی و ارقام نرخ تورم باشد که ممکن است از منابع منتشر شده بدست آید، یا شامل اطلاعات محرمانه تری مانند میزان تخصیص بودجه برای امور دفاعی و هزینه های تحقیق و توسعه ملی که معمولاً از طریق غیرقانونی بدست می آیند، باشد. یک تعریف متفاوت و نسبتاً دقیق تر در این مورد متعلق به سازمان اطلاعات امنیتی کانادا (CSIS) است. بنا به تعریف این سازمان، جاسوسی اقتصادی (یک اقدام غیرقانونی، مخفیانه، جبری یا فریب کارانه ای است که یک دولت خارجی در آن دخالت دارد یا به انجام آن کمک می کند و برای دسترسی غیرمجاز به اطلاعات اقتصادی، مانند اطلاعات یا فن آوری انحصاری، برای کسب سود اقتصادی در نظر گرفته شده است). باز هم تعریف دیگر و به مراتب پیچیده تری در قانون ضدجاسوسی آمریکا آمده است. این قانون یکی از معدود قوانینی است که برای کمک به جلوگیری از جاسوسی اقتصادی وضع شده است. جاسوسی اقتصادی مستلزم جمع آوری و استفاده غیرقانونی از داده های دارای اهمیت اقتصادی است، اگرچه پیشرفت های فن آورانه، گه گاه ممکن است تمایز میان اهداف اقتصادی و نظامی را مبهم کند. [12]

جاسوسی صنعتی مطابق با دیکشنری انگلیسی آکسفورد معنی شده است و به معنی جاسوسی برای کشف رازهای یک شرکت رقیب صنعتی، سازنده و از این قبیل می باشد. جاسوسی اقتصادی در خدمت علایق اقتصادی است و به دستیابی به دانش فن مربوط به محصولات تمرکز می کند، برخلاف روش شناسی اطلاعات غیرقانونی اطلاعات منحنی، مجموعه و ارزیابی اطلاعات در دسترس عموم از طریق به اصطلاح هوش رقابتی در محدوده ی قانون حفاظت از داده، قانونی می باشد. جاسوسی صنعتی از پیش زمینه های

مختلفی همچون صنعت مدیریت اعمال فنی، صنعت کامپیوتر، صنعت امنیت، قانون و تاریخ نشأت بگیرد. عموماً برای توصیف جاسوسی صنعتی که شامل جاسوسی شرکتی، هوش اقتصادی یا دزدی داده مورد استفاده اند و بیشتر برای توصیف جاسوسی اقتصادی همچون جنگ اقتصادی یا حاکمیت دیجیتال مورد استفاده قرار می‌گیرد. [12]

جاسوسی اقتصادی و سرقت اسرار تجاری

جاسوسی اقتصادی و سرقت اسرار تجاری، تخلفات کارمندان محسوب می‌شوند. اصطلاح جنایت کارمندی و جرم یقه سفید در سال ۱۹۳۹، در جریان سخنرانی ادوین ساترلند در انجمن جامعه شناسی آمریکا، ابداع شد. او این اصطلاح را اینگونه تعریف کرد: جرمی که یک شخص معتبر و دارای جایگاه اجتماعی بالا در جریان کار خود مرتکب می‌شود. اگرچه برخی بحث‌ها راجع به اینکه چه کارهایی اختلاس محسوب می‌شود، وجود داشته است، اما این اصطلاح امروزه، به طور کلی شامل نوعی از جرائم غیرخسونت آمیز است که معمولاً در موقعیت‌های تجاری و برای کسب منفعت مالی صورت می‌گیرد. بسیاری از تخلفات کارمندی را به سختی می‌توان مورد پیگرد قانونی قرار داد. زیرا مرتکبان آن افراد باتجربه‌ای هستند که فعالیت‌های خود را از طریق مجموعه‌ای از داد و ستدهای پیچیده مخفی می‌کنند.

براساس گزارش FBI برآورد شده است که تخلفات کارمندی، بیش از ۳۰۰ میلیارد دلار برای آمریکا هزینه دارد. البته، حفاظت از اسرار تجاری به نظر می‌رسد که بیشتر برای رقابت در بخش صنعت جهان، امری مهم و خطیر است. در عین حال، جهان دست‌خوش انقلابی رایانه‌ای شده است. حداقل از اوایل دهه ۱۹۹۰، قدرت فن‌آوری اطلاعات به طور فزاینده‌ای افزایش یافته است که این امر بیش از پیش منجر به ایجاد ابزار قدرتمندی برای سرقت و انتقال اطلاعات حفاظت‌شده، گردیده است. این انقلاب فن‌آورانه در جوامع باز، به نوع خاصی از فعالیت‌های جاسوسی اقتصادی یک مشکل مهم و اساسی، بویژه در عصر رایانه است، اما این موضوع در زمره ادبیات علوم اجتماعی، از جمله علوم جامعه‌شناسی و جرم‌شناسی است. [12]

اطلاعات اقتصادی

مفهوم مهم در ارتباط با جاسوسی اقتصادی، اطلاعات اقتصادی است. به گفته سازمان اطلاعات امنیتی کانادا، اطلاعات اقتصادی سیاست یا اخبار اقتصادی مربوط به تجارت است که شامل اطلاعات فن‌آورانه، اطلاعات مالی، اطلاعات تجاری اختصاصی و اطلاعات دولتی می‌باشد که به دست آوردن آن از سوی ذینفعان خارجی، می‌تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم، به بهره‌وری نسبی یا به موقعیت رقابتی بهتر اقتصاد کشور در حال جمع‌آوری اطلاعات کمک می‌کند. آنهایی که کار جاسوسی اقتصادی انجام می‌دهند به طور خاص، این نوع از اطلاعات را هدف قرار داده‌اند. در ژاپن، وزارت صنعت و تجارت بین‌الملل، شرکت‌های خارجی دارای فن‌آوری پیشرفته را که احتمال دارد، محصولات مهمی در آینده نزدیک تولید کنند، شناسایی می‌کند. این وزارتخانه اطلاعات حیاتی را در اختیار شرکت‌های ژاپنی قرار می‌دهد و آنها را به سمت خرید شرکت‌های خارجی از طریق شرکت‌های پوششی، عملیات استخدام با هویت جعلی یا با شیوه‌های آشکار هدایت می‌کند. در یک مورد دیگر، شرکتی در آمریکا یک قرارداد مناقصه مربوط

به ساخت دستگاه های الکترونیکی بین المللی را از دست داد. اندکی بعد این شرکت باخبر شد که یک سازمان اطلاعاتی اروپا به نحوی اطلاعات مربوط به قیمت گذاری آن را شنود کرده است. آن سازمان اروپایی این اطلاعات مهم را به شرکت دیگری داده است که این شرکت در نهایت آن مناقصه را برده است. [12]

در ۱۹۹۳ تولید کننده خودرو اپل، شاخه آلمانی جنرال موتورز، در پی منتقل شدن مسئول تولید اپل و هفت مدیر دیگر به فولکس واگن این شرکت را متهم به جاسوسی صنعتی کرد. فولکس واگن متعاقبا تهدید کرد به دلیل تهمت شکایت می کند، که منجر به یک نزاع حقوقی چهارساله شد. پرونده که نهایتا در ۱۹۹۷ به سازش انجامید، منجر به یکی از بزرگترین پرداخت های توافقی در تاریخ جاسوسی صنعتی شد و فولکس واگن پذیرفت به جنرال موتورز ۱۰۰ میلیون دلار پرداخت کند و حداقل ۱ میلیارد دلار ظرف ۷ سال از این شرکت قطعات خودرو بخرد گرچه صریحا برای رفتار آن مدیر عذرخواهی نکرد. [12]

تحول دیگری که در جاسوسی صنعتی سایبری در مقایسه با جاسوسی صنعتی سنتی می توان مشاهده کرد، تعداد بازیگران در کنار بازیگران دولتی است. در واقع، در جاسوسی صنعتی سنتی، معمولا نقش دولت ها برجسته است. بر این اساس، در جاسوسی صنعتی و جاسوسی خود، برای به دست آوردن اطلاعات و دانش صنعتی و اقتصادی دست به اقدام می زنند یا اینکه عملا از اقدام شرکت ها و مراکز صنعتی فعال در این حوزه حمایت می کنند. محدودیت ها و محذورات گسترده ای در عرصه جاسوسی صنعتی در معنای سنتی وجود داشت که باعث می شد تنها دولت ها توانایی، تجربه و دانش لازم برای ورود به آن را داشته باشند. با وجود این، در عرصه جاسوسی سایبری صنعتی، عملا فضا برای ورود سایر بازیگران مهیاست. به عنوان نمونه، بر اساس اطلاعات موجود، بسیاری از شرکت های چینی به جای «سرمایه گذاری برای تحقیق و توسعه»، عملا بخشی را برای جاسوسی صنعتی از غرب ایجاد کرده اند، که عمدتا با توسل به فضای سایبری صورت می گیرد. در این زمینه، حتی شرکت های مافیایی تشکیل شده، که دست به جاسوسی سایبری می زنند و اطلاعات سرقت شده را به شرکت های مختلف می فروشند. [6]

نهادهای اطلاعاتی و سیاست گذاری اقتصادی

طبق تعریف، نهادهای اطلاعاتی دستگاه هایی هستند که کارکرد اساسی آنها تولید اطلاعات به مفهوم نوع خاصی از شناخت و آگاهی برای استفاده تصمیم گیران می باشد. از این رو، تاثیرگذاری در سیاست گذاری از جمله ویژگی های هستی شناختی این نهادها به شمار می رود. سرویس های اطلاعاتی سه نقش اساسی در فرایند سیاست گذاری دارند که عبارتند از نقش های شناختی، نظارتی و اجرایی. منظور از نقش شناختی، تولید شناخت و آگاهی مورد نیاز تصمیم گیران در فرایند سیاست گذاری است. نقش نظارتی به دنبال نظارت بر فرایند سیاست گذاری و پیامدهای آن از لحاظ حسن اجرای امور توسط کارگزاران درگیر در سیاست گذاری و بررسی بازخوردهای سیاست ها و اطلاع رسانی آن به سیاست گذاران است. نقش اجرایی نیز به حضور مستقیم سرویس های اطلاعاتی در اجرایی شدن تصمیم خاص مربوط می شود. [6] تحولات بین المللی نیز موضوعات اقتصادی را در دستور کار سرویس های اطلاعاتی قرار داده است. در بخش اعظم نیمه دوم قرن گذشته، تمرکز سیاست های تمامی کشورها روی موضوعات نظامی و

سیاسی بوده است. این در حالی است که موضوعات نظامی و سیاسی تنها اولویت های کشورها در قرن جدید به شمار نمی آیند. به طوری که می توان گفت از دهه پایانی قرن بیستم به بعد قدرت نظامی روز به روز نقش کمتری در تقویت، حفظ و گسترش امنیت کشورها ایفا کرده و شاید بتوان ادعا نمود در آینده قابل پیش بینی، رقابت کشورها به جای موضوعات نظامی، اغلب بر سر موضوعات اقتصادی خواهد بود. [9]

اطلاعات اقتصادی؛ عامل رقابت و کاهش هزینه های تحقیق و توسعه

طبق نظر شومپتر اطلاعات اقتصادی آن عملی است که اقتصاددانان در سازمان های اطلاعاتی انجام می دهند. این تعریف تلاش های افراد و سازمان های خصوصی برای به دست آوردن اطلاعات محرمانه و ویژه در ارتباط با فن آوری، ارتباطات تجاری، قیمت ها و طرح های اقتصادی مشتریان و رقیبانشان انجام می دهند، را شامل نمی شود. علاوه بر این، چنین تعریفی حتی ارزیابی های افراد یا شرکت های خصوصی و حتی ادارات دولتی خارج از جامعه اطلاعاتی را درمورد وضعیت جاری و آتی اقتصاد شامل نمی گردد. [6] با این حال به نظر می رسد اطلاعات اقتصادی مفهومی جامع تر از جاسوسی اقتصادی یا صنعتی است و مفاهیم اخیر را باید بخشی از اصطلاح گسترده تر اطلاعات اقتصادی دانست. ضمن آنکه اطلاعات را باید محصول کنش جاسوسی اقتصادی و صنعتی دانست. در واقع عملیات جاسوسی اقتصادی منجر به تولید اطلاعات اقتصادی می شود. اطلاعات اقتصادی محصول جمع آوری داده های اقتصادی توسط یک دولت درباره دولتی دیگر است. جاسوسی اقتصادی یا صنعتی (به عنوان کنشی که محصول آن اطلاعات اقتصادی است) به سرقت بردن اخبار انحصاری یا اسرار تجاری است. منظور از اخبار انحصاری اخبار مربوط به منابع، فعالیت ها، تحقیق و توسعه، سیاست های تجاری و اقتصادی و فن آوری های حساس در اختیار و مالکیت هر بازیگر اقتصادی دولتی یا غیردولتی است. اگرچه ممکن است این اخبار غیر طبقه بندی شده باشند، اما از دست رفتن آن می تواند توانایی های بازیگر اقتصادی را در رقابت در بازار جهانی کاهش داده و تاثیرات نامطلوبی بر روی موجودیت آن بگذارد. داده های اقتصادی شامل اخباری نظیر تولید ناخالص داخلی ملی و منحنی های نرخ تورم است که می تواند در منابع منتشر شده در دسترس باشد یا اخباری با محرمانگی بیشتر نظیر بودجه های اختصاص داده شده به فعالیت های دفاعی و تحقیقات ملی و هزینه های توسعه ای باشد. در جاسوسی فن آوری، هر دولت به جمع آوری داده ها درباره برنامه های توسعه فن آوری های دیگران که عموماً جزء صنایع حساس شناخته می شوند مانند صنایع الکترونیک، هوا فضا، دفاعی یا بیوتکنولوژی می پردازد. [9]

طبق تعریف سرویس اطلاعاتی کانادا، اطلاعات اقتصادی عبارت است از: «اخبار مربوط به سیاست های اقتصادی یا تجاری شامل داده های فن آوران، مالی، بازرگانی و اخبار دولتی که دستیابی به آنها توسط کنش گران خارجی مستقیماً یا غیرمستقیماً منجر به برتری نسبی آنها در رقابت اقتصادی می گردد». اگرچه این تعریف شمولیت نسبی بیشتری در مقایسه با تعاریف قبلی دارد، اما همچنان به داده های اقتصادی داخلی و اقداماتی که برای حفاظت از آنها یا شناسایی فساد و کژکارکردی های اقتصاد داخلی می شود، نمی پردازد. از این رو نویسندگان، اطلاعات اقتصادی را با توجه به ملاحظات داخلی به شرح زیر

تعریف می کنند: «اخبار مربوط به سیاست های اقتصادی یا تجاری شامل داده های فن آورانه، مالی، بازرگانی و اخبار دولتی که دست یابی به آنها توسط کنش گران خارجی به طور مستقیم یا غیرمستقیم منجر به برتری نسبی آنها در رقابت اقتصادی و یا تهدید امنیت ملی کشور می گردد. همچنین، آن دسته از داده های مربوط به کارکردها و ناهنجاری های فن آورانه، پولی، مالی، تجاری و بازرگانی خصوصی و دولتی داخلی که توسط سرویس اطلاعاتی یا سایر نهادهای تولید کننده شناخت اقتصادی جمع آوری، تجزیه و تحلیل و توزیع می گردد و بر امنیت اقتصادی و توان رقابت اقتصادی کشور تاثیر می گذارد.» بدین ترتیب می توان گفت اطلاعات اقتصادی، یکی از انواع خاص محصولات شناختی سرویس های اطلاعاتی است که نتیجه جمع آوری داده های اقتصادی از رقبا و نظارت بر اقتصاد داخلی است. [9]

جاسوسی اقتصادی: تحقیق و توسعه ارزان

یکی از اهداف جمع آوری اطلاعات اقتصادی، بررسی و مقایسه جایگاه صنایع ملی در مقایسه با دیگر کشورهاست. بسیاری از کشورها از این موضوع که پایداری و موفقیت در عرصه رقابت اقتصادی جهانی نیازمند سرمایه گذاری های ملی و فن آورانه در صنایع ملی است، آگاهند. چنین آگاهی ای معمولاً منجر به تصمیماتی می شود که جاسوسی اقتصادی در قلب آن قرار دارد. کشورهایی که توانایی تامین بودجه های کلان پیشبرد و توسعه صنایع خود را دارند، با تخصیص بودجه های تحقیق و توسعه ابداعات فن آورانه را مستمراً در صنایع خود باز تولید می کنند و از سوی دیگر با حفاظت از دستاوردهای فن آورانه و جلوگیری از انتقال بدون معامله آن به سایر کشورها مزیت و برتری خود را در برابر سایرین حفظ می نمایند، اما کشورهایی که قادر نیستند هزینه های پیشرفت صنایع خود را بپردازند، به سرقت فن آوری و اخبار انحصاری دیگران می پردازند تا صنایع ناتوان خود در عرصه رقابت اقتصادی را نجات دهند. چنین کشورهایی ضمن آنکه روند تجارت قانونی و ارتباط با اقتصاد جهانی را ادامه می دهند زمینه های اصلی رشد اقتصادی خود را از طریق جاسوسی اقتصادی تامین می کنند. برای مثال، براساس مطالعه انجام شده، به طور متوسط دوازده سال کار مداوم و ۲۳۱ میلیون دلار سرمایه لازم است تا داروی جدیدی وارد بازار آمریکا شود. این در حالی است که آزمایشگاه های تایلند، هند و برزیل، پس از عرضه آن دارو در آمریکا، در عرض چند ماه با سرقت فرمول آن اقدام به تجاری سازی همان محصول می کنند. این مسئله سالانه چهار میلیارد دلار برای شرکت های آمریکایی هزینه در برداشته است. در واقع، کشورهایی که سرمایه لازم برای تامین بودجه های سرسام آور تحقیق و توسعه را ندارند، در صورتی که به فن آوری های نوین دسترسی نیابند، نمی توانند از استمرار رشد اقتصادی خود در بلندمدت مطمئن باشند. بدون دست یازیدن به جاسوسی اقتصادی، سرنوشت محتوم نین کشورهایی عقب ماندن از کورس رقابت اقتصادی است. از سوی دیگر این کشورها چاره ای جز توسل به اطلاعات اقتصادی در جهت تامین نیازهای خود به فن آوری ندارند. یکی از مثال های بارز در این خصوص، اقدامات شوروی برای جاسوسی اقتصادی در آمریکا بود. با توجه به عقب ماندگی فن آورانه شوروی در مقایسه با آمریکا در دوران جنگ سرد و عدم وجود منابع مالی مورد نیاز برای تحقیق و توسعه در تمام زمینه های فن آورانه، تقریباً از دهه ۱۹۳۰ میلادی و حتی قبل از آن، اتحاد شوروی اقدامات متعددی برای دستیابی به ابداعات فن آورانه در آمریکا و کشورهای اروپای غربی انجام داد و این اقدامات حتی در زمان گورباچف نیز ادامه داشت. از نظر وارنر، هدف اصلی از جمع آوری اطلاعات اقتصادی (در قالب جاسوسی اقتصادی و صنعتی) حفظ توان رقابت فن آورانه و دسترسی به فن آوری های برتر و نظامی است. [14]

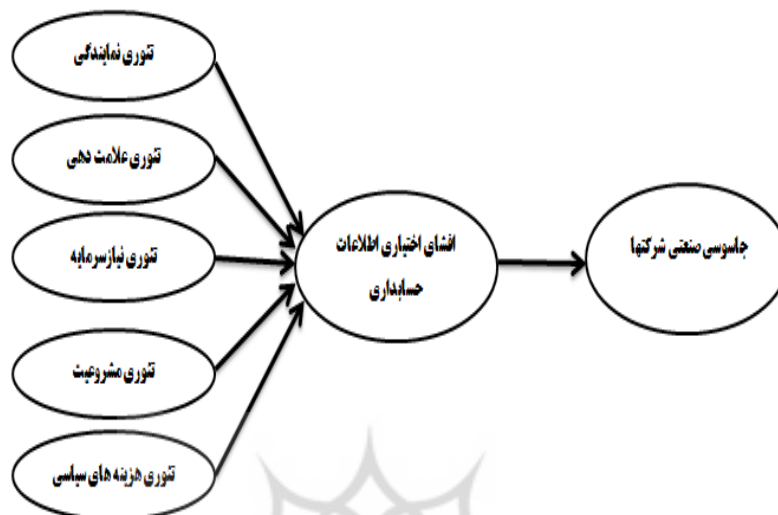
حفاظت از اطلاعات بومی برای حفظ و استمرار رقابت در بازار

یکی از خطراتی که می‌تواند امنیت اقتصادی کشورها را در عصر اقتصاد جهانی به مخاطره افکند، جاسوسی اقتصادی رقبا از یکدیگر است. در چنین شرایطی، حفاظت و صیانت از اطلاعات اقتصادی کشور مطلوب ترین روش مقابله است، چرا که در جهان رقابت اقتصادی، حتی کشورهای متحد نیز به دنبال برتری بر همدیگرند و اساسا چیزی به نام سازمان های اطلاعاتی دوست وجود ندارد؛ تنها چیزی که وجود دارد، سازمان های اطلاعاتی کشورهای دوست است. از این رو لازم است کارکردهای ضد اطلاعاتی سازمان های اطلاعاتی که به طور سنتی بر حفظ اطلاعات نظامی و سیاسی متمرکز بوده است، در جهت حفظ دستاوردهای فن آورانه و اقتصادی نیز به کار گرفته شود. اهمیت این موضوع با توجه به اینکه دستیابی به نوآوری های جدید و حفظ انحصار نسبی آن از شرایط مهم افزایش توان تولیدی و رقابتی در اقتصاد جهانی است، روشن تر می‌گردد. در اساس، صنعت باید نوآوری، کیفیت و قدرت تولید داشته باشد تا در بازار جهانی توان رقابت بیابد. بنابراین باید از توانایی سازمان های اطلاعاتی برای حفظ دستاوردهای علمی و اسرار تجاری در برابر دسترسی سایر بازیگران دولتی و غیردولتی نیز استفاده شود. نکته ای که در زمینه کارکردهای حفاظتی سازمان های اطلاعاتی حائز اهمیت است، حفاظت از اطلاعات اقتصادی بخش های دولتی و غیردولتی کشور می‌باشد. از طرف دیگر، رقبای جستجو کننده برای این اطلاعات نیز صرفا دولت ها نیستند، بلکه سایر بازیگران اقتصادی جهانی مانند شرکت های چند ملیتی و مانند آنها نیز باید مدنظر باشند، چراکه امروزه هم بازیگران غیردولتی و هم دولت ها قادرند بازار های مالی بین المللی را در راستای اهداف خویش مورد استفاده قرار دهند، اهدافی که می‌تواند منافع و امنیت ملی دیگر کشورها و حتی اقتصاد جهانی را بی ثبات سازد. در دنیای امروز، مشخص کردن هویت شرکت ها در موضوعات مختلف صنعتی و اقتصادی (مانند عقد قرارداد، بیمه، سرمایه گذاری و مانند آن) بسیار مشکل شده و اعتماد به شرکت های چند ملیتی به سادگی ممکن نیست. امروزه در عصر اطلاعات نیازمند آن هستیم که اقتصاد ملی توانایی رقابت جهانی خود را حفظ نماید و در عین حال بتواند اطلاعات خود را در مقابل رقبا، مزاحمان، مشتریان، تامین کنندگان و دول خارجی حفظ نماید. [14]

برخی از کشورهای بزرگ هدف جاسوسی اقتصادی، نظیر ایالات متحده، قوانین مجازات جمع آوری کنندگان اطلاعات اقتصادی را به تصویب رسانده اند. برای مثال، در سال ۱۹۹۶ ایالات متحده، مجازات شرکت ها و افرادی را که اسرار تجاری را به سرقت برده یا انتقال می‌دهند، به بیش از ۱۵ سال زندان و جریمه مادی بالای ۱۰ میلیون دلار آمریکا تعیین کرد. در سال ۲۰۰۲، دادستان کل ایالات متحده، قانون جاسوسی اقتصادی را با اعطای اختیارات بیشتر به مدعی العموم های فدرال در تفسیر تخطی از قانون، تقویت کرد. در سال ۲۰۰۵، ایالات متحده استراتژی ضد اطلاعات ملی را که نشانه هایی از تغییر در رویکرد با توجه به جاسوسی اقتصادی را به همراه داشت، منتشر کرد. استراتژی جدید، تلاش های ضد اطلاعات از رویکردی واکنشی به رویکردی تهاجمی با تاکید بر روی حفاظت از فن آوری های حساس تغییر داده است. سازمان های انتظامی نظیر دفتر تحقیقات فدرال (اف بی آی)، منابع بیشتری برای دفاع از اقدامات اطلاعاتی خارجی درون مرزهای آمریکا را دریافت خواهند کرد. همچنین، استراتژی جدید سطحی مطمئن از امنیت را برای بازیگران عرصه اقتصادی در تجارت و صنعت ایالات متحده موظف شده اند مستقیما به شرکت ها و صنایع شخصی کمک کنند، اما به طور رسمی هیچ مقام دولتی در ایالات متحده این کمک ها را افشا نکرده است. [14]

نظارت بر فرایند توسعه: مقابله با فساد و تضمین امنیت اقتصادی

یکی از فعالیت های مهم سازمان های اطلاعاتی و امنیتی، ایفای نقش های نظارتی در حوزه اقتصادی است. البته، ممکن است این نقش به سازمان اطلاعاتی تخصصی سپرده شود یا در خلال دستور کار سازمان اطلاعاتی کشور قرار بگیرد. به عنوان مثال، در ایالات متحده نظارت بر فعالیت های اقتصادی به دفتر اطلاعات و تحلیل وزارت خزانه داری سپرده شده است. در جمهوری اسلامی ایران، قانون گذار در بند ب ماده ۱۲۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آورده است که وزارت اطلاعات «در کشف مفاسد کلان اقتصادی و سرقت میراث فرهنگی در مقام ضابط قوه قضاییه اقدامات لازم را به عمل می آورد». همواره گفته می شود که ایجاد زیر ساخت های مناسب مانند قوانین واضح و مدون، امنیت سرمایه گذاری و نبود فساد اداری و مالی، از عوامل موفقیت روند توسعه اقتصادی هر کشور به شمار می رود. [9] سطح و میزان فساد در کشور با تاثیر سرمایه گذاری در حوزه های اقتصادی، روند توسعه را تحت تاثیر منفی قرار خواهد داد. رشوه خواری، رانت خواری، اختلاس و مانند آن از جمله مواردی است که گریبان گیر بسیاری از کشورهای در حال توسعه، به ویژه کشورهایی است که در مراحل ابتدایی رشد قرار دارند. به عنوان نمونه، مرکز مطالعات و تحقیقات بین المللی دانش چین، طی تحقیقاتی که در یک دوره زمانی ۲۴ ساله انجام شده، به این نتیجه رسیده است که طی سال های ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۰ تعداد سرمایه گذاران عمده که در چین سرمایه گذاری کرده اند به یکصد و ده کمپانی رسید، اما این تعداد در سال های ۹۲-۹۰ به هفتاد و نه سرمایه گذار کاهش یافت. دلیل این امر فساد شدید موجود در نظام مالیاتی این کشور بود که سرمایه گذار را به فرار از این کشور ترغیب می کرد. فردی که زمانی معمار تحریم های آمریکا علیه ایران محسوب می شد، امروز مسئول بخش جاسوسی اقتصاد در سازمان اطلاعات مرکزی آمریکاست. دیوید کوهن امروز مامور زیر نظر داشتن اقتصاد ایران است. در ایالات متحده آمریکا سه عضو سامانه اطلاعاتی این کشور یعنی CIA، دفتر اطلاعات و تحلیل وزارت خزانه داری و دفتر اطلاعات و تحقیقات وزارت امور خارجه تحلیلگر و توزیع گر اطلاعات اقتصادی هستند. این یعنی میدان نبرد آینده ایران و آمریکا، «جاسوسی اقتصادی» است. استفاده از حربه جاسوسی یکی از مهمترین ابزارهای غرب علیه نظام اسلامی ایران بوده است، به گونه ای که در برهه های مختلف تاریخی تلاش برای استخراج اطلاعات حساس کشور به خصوص در حوزه نظامی به عنوان یکی از دستور کارهای اصلی غرب قرار داشته است. جاسوسی اقتصادی آغاز دوران جدیدی از فعالیت های غرب علیه ایران بود که اتفاقا حتی پس از برجام نیز با قوت تمام ادامه دارد. [9] یکی دیگر از وظایف سازمان های اطلاعاتی، جاسوسی اقتصادی است که منافع بسیاری را عاید کشورها می نماید اگر توسعه میزان کار انجام شده در واحد زمان تعریف شود، جامعه ای توسعه خواهد یافت که میزان پیشرفت آن در مقطع زمانی معین دچار تحول گردد. سازمان های اطلاعاتی قادرند دانش و تجربه قابل کسب در واحد زمان را از طریق جاسوسی اقتصادی و عملی افزایش دهند و منجر به توسعه سریعتر کشور شوند. همچنین قادرند بازارهایی برای محصولات داخلی شناسایی کنند. [10]

نتیجه گیری:

افشا اطلاعات در دو سطح بیان می شود، افشای اجباری و افشای اختیاری. عوامل و ویژگی های گوناگون مالی و اقتصادی می تواند بر روی میزان و سطح کیفیت افشا شرکت ها در مقاطع زمانی مختلف تاثیر گذار باشد. همچنین مدیران در مواقع مختلف با توجه به انگیزه ها، معیار های مالی، وضعیت اقتصادی شرکت و در نظر گرفتن معیار هزینه-منفعت ناشی از ارائه افشا، سطوح مختلفی از افشا را فراهم می آورند تا بتوانند به اهداف و انگیزه های خود دست یابند. تئوری های مختلفی برافشای اطلاعات مالی اثر گذار است که عبارتند از تئوری نمایندگی، تئوری علامت دهی، تئوری نیاز سرمایه، تئوری شروعبیت و تئوری هزینه های سیاسی. جاسوسی صنعتی به معنی جاسوسی برای کشف رازهای یک شرکت رقیب صنعتی، سازنده و از این قبیل می باشد. در جاسوسی صنعتی برای به دست آوردن اطلاعات و دانش صنعتی و اقتصادی دست به اقدام می زنند یا اینکه عملا از اقدام شرکت ها و مراکز صنعتی فعال در این حوزه حمایت می کنند. اطلاعات اقتصادی؛ عامل رقابت و کاهش هزینه های تحقیق و توسعه می باشد. عملیات جاسوسی اقتصادی منجر به تولید اطلاعات اقتصادی می شود. جاسوسی اقتصادی به سرقت بردن اخبار انحصاری یا اسرار تجاری است. منظور از اخبار انحصاری اخبار مربوط به منابع، فعالیت ها، تحقیق و توسعه، سیاست های تجاری و اقتصادی و فن آوری های حساس در اختیار و مالکیت هر بازیگر اقتصادی دولتی یا غیردولتی است. اگر شرکتها اطلاعات کمتری افشاء کنند، طبق تئوری علامت دهی، به عنوان خبر بد در نظر گرفته می شود و بر قیمت سهام اثر منفی می گذارد و اگر طبق تئوری شروعبیت، داوطلبانه اطلاعات بیشتری ارائه کند، طبق پدیده جاسوسی صنعتی، شرکتها را مختلف و شرکتهای رقیب، از این افشای اطلاعات در جهت مقاصد خود استفاده کنند. در این مقاله ابتدا تئوری های که بر افشای اطلاعات حسابداری اثر می گذارد شرح داده شد، سپس جاسوسی صنعتی تعریف و اثرات آن بر اقتصاد و در نهایت یک مدل مفهومی ارائه گردید.

فهرست منابع

۱. افلاطونی، عباس (۱۳۹۵). " استفاده از اطلاعات محرمانه در معاملات سهام و تاثیر آن بر هزینه سرمایه سهام عادی " **دانش حسابداری مالی**، سال سوم، شماره ۲، صص ۱۴۸-۱۳۱.
۲. انواری رستمی، علی اصغر و همکاران (۱۳۹۳). " مقایسه تطبیقی جامعیت شاخص های اندازه گیری شفافیت اطلاعاتی و سطح افشاء اطلاعات در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته " **پژوهش های تجربی حسابداری**، سال چهارم، شماره ۱۴، صص ۱۶۵-۱۴۳.
۳. ثقفی، علی و همکاران (۱۳۹۴). " رابطه کیفیت سود و عدم تقارن اطلاعاتی " **پژوهش های تجربی حسابداری**، سال چهارم، شماره ۱۶، صص ۱-۱۶.
۴. سرلک، نرگس و محمدی، آمنه (۱۳۹۴). " بررسی رابطه بین ویژگی های مالی و غیر مالی شرکت با کیفیت افشای اجباری و اختیاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران " **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، سال هفتم، شماره ۲۸، صص ۳۵-۱۸.
۵. خدادادی، ولی و بنایی قدیم، رحیم (۱۳۹۴). " عوامل موثر بر افشای اختیاری اطلاعات " **مطالعات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، سال چهارم، شماره ۱۶، صص ۴۳-۳۲.
۶. صدیق، میر ابراهیم (۱۳۹۵). " انقلاب سایبری و تحول در پدیده جاسوسی " **فصلنامه مطالعات راهبردی**، سال نوزدهم، شماره ۷۱، صص ۹۲-۸۷.
۷. فروغی، داریوش و مهرداد آیسک، سید سعید (۱۳۹۴). " بررسی واکنش بازار به زمان اعلام سود هر سهم بیش بینی شده " **پژوهش های تجربی حسابداری**، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۱۶۲-۱۳۹.
۸. مهدی پور، علی و همکاران (۱۳۸۹). " عوامل موثر بر افشای اطلاعات مالی از طریق اینترنت در وب سایت شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران " **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، سال دوم، شماره ۵.
۹. میر محمدی، مهدی و سلار کیا، غلامرضا (۱۳۹۱). " سازمان های اطلاعاتی و توسعه اقتصادی " **فصلنامه مطالعات راهبردی**، سال پانزدهم، شماره ۵۷، صص ۱۴۷-۱۲۱.
۱۰. محمدی لرد، عبدالمحمود (۱۳۹۰). " سازمان های اطلاعاتی و ثبات سیاسی " **فصلنامه مطالعات راهبردی**، سال چهاردهم، شماره ۵۳، صص ۱۸۵-۱۶۷.
۱۱. نمازی، محمد و ابراهیمی میمند، مهدی (۱۳۹۵). " بررسی چگونگی افشای ریسک در گزارش سالانه شرکت ها و عوامل موثر بر آن " **دانش حسابداری مالی**، دوره سوم، شماره ۲، صص ۳۰-۱.
12. Carl Sabine (2017). " An Unacknowledged Crisis – Economic and Industrial Espionage in Europe ". Essays in Honour of Nestor Courakis Ant. N. Sakkoulas Publications L.P. PP 1316-1326.
13. Garoui Nassreddine (2016). " Determinants of financial information disclosure: A visualization test by cognitive mapping technique ", **Journal of Economics, Finance and Administrative Science**. pp 8-13.
14. Favre Slater, William (2014), "The Edward Snowden NSA Data Breach of 2013: How it happened, and its consequences and implications for the U.S. and the IT Industry".

The Role of Optional Disclosure of Financial Information in the Industrial Espionage of Companies

Majid Moradi¹

Ph.D. Student of Accounting at Mazandaran University, Faculty Member of Nursing Institute of Higher Education, Khosro Saveh, Iran

(Received: 1 September 2018; Accepted: 26 December 2018)

Disclosure of information includes management analysis, financial reporting accompanying notes and supplementary reports. Various theories have been used to explain the disclosure. These theories are representation theory, the theory of signification, the theory of capital need, the theory of legitimacy, and the theory of political costs. Disclosure of information can be used to reduce costs, reduce information asymmetries between companies and providers of financial resources, and reduce political costs. Industrial spy means spying for the discovery of the secrets of a rival industrial company, manufacturer, and so on. In industrial spyware, they are acquiring industrial and economic knowledge or practically supporting the actions of companies and industrial centers active in this area. Economic information; Competition factor; Reduce research and development costs. Economic spy operations lead to the production of economic information. If companies disclose less information, signaling theory is regarded as bad news and negatively affects stock prices. If volunteering provides more information according to the theory of espionage, according to industrial spy phenomena, different companies and companies The rival, use this disclosure of information for their own purposes. In this paper, first, theories that affect the disclosure of accounting information, then describe the spy industry and its effects on the economy, and finally a conceptual model is presented.

Keywords: Theory of Signage, Information Disclosure, Industrial Spying, Political Expenditure Theory.

¹ m.moradi@hnhk.ac.ir